

Afət Bayramova³⁸
**HƏZRƏT ƏLİNİN OĞLU İMAM HƏSƏNƏ NƏSİHƏTLƏRİ BİZİM
MİLLİ DƏYƏRLƏRİMİZDƏN BİRİ KİMİ**

İslam dünyasının bir çox görkəmli şəxsiyyətləri gəncliyin əxlaq tərbiyəsi ilə əlaqədar fikirlərini özlərindən sonra gələn nəsillərə, xüsusən övladlarına vəsiyyət və nəsihətlər yolu ilə çatdırmağı zəruri saymışlar. Belə şəxsiyyətlərdən biri də Həzrət Əli əleyhisəlamdır. Həzrət Əli din və imanımızın elə müqəddəs simalarındandır ki, həm qəhrəmanlığı və şücaəti, həm də elm və fəziləti ilə ali bir şəxs, mənəb və şöhrət sahibidir. O, din mücahidi və mübəlligi kimi peyğəmbərdən sonra ikinci, digər dindəşları arasında isə müqayisəyə gəlməz bir səviyyədə, mərtəbədə durur. Həzrət Əli böyük sərkərdə, cəsur döyüşçü, siyasət və dövlət xadimi, xəlifədir. Müqəddəs və şərəfətli dinimizə ilahiyə də xoş gələn vurğımluğu, təmiz və səmimi məni, möhkəm əqidəsi, böyük idealları ilə qoşulması sonda onu müqəddəslik simvoluna çevirmişdir. O, hər şeydən əvvəl dərin təfəkkür, sağlam və işıq düşüncə sahiblərindən biri idi. Həzrət Əli həmişə həmçinin, filosof, mütəfəkkir düşüncəsi ilə dövləti idarə etmək, siyasi xadim keyfiyyətləri bir-birini tamamlayırdı. Yüksək mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərin təcəssümü olmaqla yanaşı, həmçinin o, bizlərə elə bir əxlaq və tərbiyə haqqında nadir incilər, zəngin xəzinə mirası qoymuşdur ki, bu irs tükənməz bir bulağa bənzər.

Həzrət Əli elm, bilik, onlara yiyələnmək yolları ilə bağlı orijinal fikirlər sahibidir. Böyüyən nəslin əxlaqi cəhətdən saf, iffətli, namuslu öz nəfsinə hakim, mənəvi cəhətdən yetkin, fiziki cəhətdən sağlam böyüməsində, özünü və Allahını dərk etməsində, şər işlərdən, mənfi keyfiyyətlərdən uzaq olmasında həmin vəsiyyətnamənin böyük rolu vardır.

Həzrət Əlinin Süfeyindən qayıtdıqdan sonra oğlu İmam Həsən əleyhissəlam yazdığı vəsiyyətnamə tərbiyəvi baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir.

O, buyururdu: “Əziz oğlum, məndən dörd sev övrən, islətdivin zaman zərər verməvəcək dörd sevi də ağılınızda tut: zənginliyin ən üstünü ağıldır. Ağıl və düşüncəylə həyata keçirilən hər bir iş insan üçün dünvə və axirət xösbəxtliyi bəxş edir”; yoxsulluğun ən böyüyü axmaqlıqdır. Ağilsizlik və düşüncəsizlik hər iki dünvədə insanı bədbəxt edir: qorxulu sevlərin ən qorxulusu özünü bəvnməkdir. Özündən razı və özünü sevən, insanlarla ünsüyyət qurmağı bacarmaz və bu səbəbdən insanlar ondan uzaq gəzər. O həmişə özünü qorxu içində hiss edir.”; nəslin kökünün ən ucusu gözəl xasiyyətdir. Xoşxasiyyət insanı hər kəs sevər və ona hörmət edirlər;

Əziz oğlum axmaqla dost olmaqdan çəkin: o sənə fayda vermək istərkən zərər yetirər, Axmaq insan xəvir və ziyanı daima səhv salar; xəsislə dost olmaqdan çəkin: ona ən çox möhtac olduğun zaman köməyinə gəlməz, xəsisliyinə görə özünə aid olan və özünün ehtiyacı olduğu bir şeyi səndən əsirgəyər; Pislik edənə dost olmaqdan çəkin: çünki, o, səni çox ucuz bir şeyə satar. Yalancı ilə dost olmaqdan çəkin: çünki o, ilğıma bənzər; sənə uzağı vaxın göstərər vaxını isə səndən uzaqlaşdırar, Yalan danışan insan öz hədəflərini həyata keçirmək üçün, hər bir yalanı sənə asanlıqla deməyə hazırdır.”

– Oğlum, sənə tövsiyə edirəm ki, Allahdan qorxasan, Onun əmrlərinə itaət edəsən, Onu yada salaraq qəlbini pak saxlayasan, Onun ipindən tutasan, sənənlə Allah arasında ondan daha saf hansı səbəb, hansı səbəb, hansı vasitə ola bilər ki?

– Qəlbini öyüdlə dirilt, zahidliklə öldür, bütöv inamla qüvvətləndir, hikmətlə işıqlandır, ölümü yada salmaqla alçalt, yox olacağına inan. Dünya dərdləri ilə uzaqgörən et, zamanın hücumundan, gecə ilə gündüzün pis keçməsində çəkindir onu. Köçüb gedənlərin vəsiyyətini anlat. Göstər ona. Səndən əvvəlkilərin başlarına gələnləri söylə onas gəlib köçənlərin ölkələrində gəz, onlarda qalan şeyləri gör. Nələr tikdiklərini, hardan köçdüklərini, haradan ayrıldıklarını, haraya düşdüklərini seyr et.

– Oğlum bil ki, vəsiyyətimdən əməl edəcəyin şeylərin ən sevimlisi Allahdan çəkinməyin, Allahın buyuruqlarını yerinə yetirməyin, səndən öncə gəlib gedən babalarının əhlibeytindən pak adamların yolunu tutmağıdır. Onlar etdiklərinə diqqət yetirmişdilər, sənənlə fikirləşdiyini kimi. Sonra onlar içindən çıxma bilməyəcəkləri şeylərdən əl çəkdilər, şübhəli gördüklərindən vaz keçdilər. dini istəyən adamın addım atması, haqla batılı bir-birinə qarışdırması caiz olmaz. Bu cür işlərdən əl çəkmək daha doğrudur. Oğlum vəsiyyətimi yaxşı anla.”

İmam Əli öz məktubunda övladı İmam Həsən Müctəbaya tövhid, Allahın əzəməti, ilahi sifətlərdən əlavə, insanın həyatda mənəvi və maddi cəhətdən ən mühüm ehtiyaclarını da açıqlayıb.

“Ey mənim oğlum! Mən özümdən öncəkilər qədər yaşamasam da, onların işlərinə nəzər saldım və bəzələrində gələn xəbərlər haqda düşündüm, qoyub getdiklərini bir seyr etdim. O yerə qədər ki onlardan biri oldum. Onlardan mənə çatanların sayəsində özümü elə gördüm ki elə bil onların ömrünün əvvəlindən sonuna qədər onlarla birgə olmuşam. Onların həyatının şirin anlarını çətin anlarından ayıraraq tanıdım. Faydalı və ziyanlı həyatları ilə aşına oldum. Onun hər mühüm və dəyərli tərəfini və hər gözəl və şirin hadisələrini sənənlə üçün çıxarıb ortaya qoydum. Onun məchul və naməlumlarını (şübhəli və qaranlıqlı məqamlar) səndən uzaq tutdum. Övladı üçün yaxşılıq istəyən mehriban bir atanın əməli kimi mən də səni onun (tarixin) yaxşılıqları ilə tərbiyələndirmək istədim. Sən indi həyatın əvvəlindəsən. Yenicə rizigarla üzleşirsən, sağlam niyyət və səfəli mənəviyyətin var.”

İmam digər bir məktubda tarixdən ibrət götürmək haqda belə nəsihət edir:

“Gəlib keçmişlərlə, hələ bundan sonra gələcək işlər üçün istidlal et! (gələcəyə keçmişdən misal gətirərək istidlal et!) Çünki işlər hamısı bir-birinə bənzəyir. Yalnız çətinliklər olanda ibrət götürən insanlardan olma! Ağıllı insan ədəblənməklə bərkə boşa düşməklə ibrət alır. Amma heyvanlar yalnız vururmuşla ibrət alır.”

³⁸ Bakı Dövlət Universiteti, B/m.

İmam digər bir nəsihətində buyurur: "Keçmişlərin işindən ibrət alan bəsirətli olar. Bəsirətli və gözüaçıq olan anlayar, anlayansa bilər". Kəlam elmində deyildiyi kimi peyğəmbərlərin vücudlarının nişanələri nübüvvət və risaləti isbat edən dəlillərdən biridir. Nübüvvət və peyğəmbərlik iddiasında olan şəxsin danışığı, davranışı, rəftar və digər cəhətləri onun peyğəmbərliyini isbat edən ən böyük dəlildir. Bu məsələ eyni ilə imamət barəsində də mövcuddur. İmam və peyğəmbərin canişini danışığı, davranışı, elm, əxlaq və vücudunun bütün digər cəhətlərində peyğəmbər kimi olmalıdır. Əmirəlmöminin Əli əleyhis-salamın kəlam və sözləri o Həzrətin imam və peyğəmbərin canişini olmasına qəti və tutarlı dəlildir. Çünki onun kəlamları onları deyinin hədsiz əzəmət və böyüklüyünü göstərir ki, heç bir mütəfəkkirin düşüncələrinin onun möhkəm və uca zirvə lərinə qalxmaq qüdrəti yoxdur. O, ilahi elm və maarif sellərinin töküldüyü uca bir qüllədir.

O Həzrətin sözlərinə vurğunluq onun öz zamanından başlanıb və hətta düşmənləri, bu məsələni etiraf ediblər. Müaviyə ibn Əbu Süfyan dəfələrlə belə deyib ki: "And olsun Allaha ki, fəsahtə Qüreyşə Əlidən başqası gətirməyib, gözəlləşdirməyib və uca zirvəyə çatdırmayıb." Halbuki məlum olduğu kimi Qüreyş ərəbin ən fəsahtəli qəbilələrindəndir və həm keçmişdə və həm də indi bu qəbilədən çoxlu xətib və şairlər çıxıb.

Əli əleyhis-salamın həyatından sonra da bu heyranlıq davam edib və İslamın ilkin əsrlərindən xətiblər, yazıçılar və şairlər o Həzrəti xütbə söyləmək və natiqlikdə özlərinə örnək və nümunə seçiblər, onun kəlamının heyranediciliyi və gözəlliyini açıqlayıblar.

Cahiz ləqəbi ilə tanınan, ərəb ədəbiyyatının atası sayılan və Məs'udinin keçmiş yazıçıların ən fəsahtəlisi adlandırıldığı Əbu Osman Əmr ibn Bəhr İmam Əli əleyhis-salamın Hər bir insanın qiyməti onun sevdiyi şey miqdarındadır kəlamını nəql etdikdən sonra belə yazır: Əgər Əlinin kəlamlarından əlimizdə bundan başqa heç nə olmasaydı, təkcə o, dərdimizə çarə üçün bəs edər və ehtiyaclarımızı ödəyər. Bu kəlam həddindən artıq gözəl, yetərli və kamilliyin son zirvəsindədir. Çünki ən gözəl söz azı səni çox təmin edən və mənası yetərli olandır.

Məşhur yazıçı və xətiblərdən olmuş, İbn Nəbatə Əbdür-rəhim ibn Məhəmməd ibn İsmayıl deyir: Əlinin xütbələrindən elə bir xəzinə əzbərlədim ki, ondan hər nə qədər xərcləyir və işlədirəmsə fəsahtə və bəlağətimin artmasına səbəb olur. Mən Əli ibn Əbu Talibin moizə və öyüd-nəsihətlərindən yüz xütbə əzbərləmişəm.

Nəhayət, dediyimiz kimi, İslam alimləri arasında Nəhcül-Bəlağənin ən böyük şərhçilərindən olmuş İbn Əbil Hədid Mötəzili bu Kitabın 216-cı xütbəsini şərh edərkən İmam Əli əleyhis-salamın kəlamlarının gözəlliyi və fəvqəladə təsiri barəsində bəzi mətləblər bəyan etdikdən sonra deyir: Həqiqətən mən bu şəxsə təəccüb edirəm ki, müharibədə şir kimi cəsərlə xütbə oxuyur. Elə həmin vaxt əgər moizə etmək istəsə elə moizə edir ki, elə bil tam guşənişlikdə olub və heç vaxt isti yemək yeməyən və qan tökməyən rahib və zahidlərdəndir. O Həzrət bəzən ərəbin məşhur qəhrəman və cəsurları kimidir, bəzən böyük yunan filosof və alimi Sokrat kimi və bəzən də Bəni İsrail abidləri Yuhənna və Məsih ibn Məryəm kimi, ilahi şəxsiyyətlər kimi!

Bütün ümmətlərin and içdiyi Allaha and içirəm ki, mən əlli il bundan əvvəldən indiyə kimi bu xütbəni min dəfədən çox oxumuşam və onu nə vaxt oxumuşamsa hər dəfə canımda vahimə və moizə qəbul etmək hissi yaranıb, qəlbimə qorxu və bədənimə titrəmə salıb. Ona nə vaxt baxmışamsa qohum, yaxın və dostlardan dünyasını dəyişənləri yadıma salmışam və belə zənn etmişəm ki, Əlinin bu xütbədə halımı vəsf etdiyi şəxs mən özüməm. Bu barədə çox xətiblər, moizə edənlər və fəsahtə sahibləri sözlər deyiblər, çoxlarının sözlərini dəfələrlə eşitmiş və oxumuşam. Onların heç birinin mənə bu cür təsir etməsini görməmişəm.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Əlizadə Ə.Ə., Abbasov A.N., Ailə həyatının etika və psixologiyası. Bakı, Maarif, 1988
2. İslamda ailə tərbiyəsi. Bakı, Dünya, 1996
3. Kərimov Y.Ş., İslam dəyərləri işığında. Bakı, Nasir, 1999
4. Fətəliyev X. Ailədə milli tərbiyə. Bakı: ADPU, 1996

Açar sözlər: *İslam dünyası, vəsiyyətnamə, şəxsiyyət, dəyərlər, nəsihətlər*

Keywords: *The Islamic World, Testament, Identity, Values, Advices*

Ключевая слова: *Исламский мир, Завет, Личность, ценности, советы*

Həzrət Əlinin oğlu İmam Həsənə nəsihətləri bizim milli dəyərlərimizdən biri kimi

Xülasə

İslam dünyasının bir çox görkəmli şəxsiyyətləri gəncliyin əxlaq tərbiyəsi ilə əlaqədar fikrilərini özlərindən sonra gələn nəsillərə, xüsusən övladlarına vəsiyyət və nəsihətlər yolu ilə çatdırmağı zəruri saymışlar. Belə şəxsiyyətlərdən biri də Həzrət Əli əleyhis-salamdır. O, hər şeydən əvvəl dərin təfəkkür, sağlam və işıq düşüncə sahibidir. Onun Süfeyyindən qayıtdıqdan sonra oğlu İmam Həsən əleyhissələmə yazdığı vəsiyyətnamə tərbiyəvi baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir.

The advice of Imam Hasan, son of Hazrat Ali, is our national one of our values

Summary

Many prominent figures of the Islamic world felt it necessary to convey their ideas about the moral education of the youth to the generations that followed them, especially to their children. One such person is Hazrat Ali. He possesses deep thinking, healthy and light thinking, above all. His testament to his son Imam Hassan, after returning from his Sufi, is of great instructive value.

Советы Имама Хасана, сына Хазрата Али, наши моральные ценности

Резюме

В статье говорится о знаменитостях исламского мира, которые считали важным, что свои высказывания о нравственном воспитании молодежи нужно доводить потомкам – будущему поколению через увещивания и